

Sygn. akt: III AUa 2492/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Beata Michalska

Sędziowie: SSA Janina Kacprzak (spr.)

SSA Lucyna Guderska

Protokolant: st. sekr. sądowy Aleksandra Słota

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 13 stycznia 2015 r. w Ł.

sprawy **W. G.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddziałowi w Ł.**

o wysokość kapitału początkowego,

na skutek apelacji wnioskodawczyni

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 12 września 2013 r., sygn. akt: VIII U 4321/12;

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i ustala W. G. kapitał początkowy na dzień 1 stycznia 1999 roku w wysokości 91 970,45 (dziewięćdziesiąt jeden tysięcy dziewięćset siedemdziesiąt 45/100) złotych przy przyjętym wskaźniku wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego z lat 1977-1986, wynoszącego 120,96 %.

III AUa 2492/13

UZASADNIENIE

Decyzją z 19 września 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w Ł. ponownie ustalił dla ubezpieczonej W. G. kapitał początkowy na dzień 1 stycznia 1999 roku. Do ustalenia kapitału organ rentowy przyjął wynagrodzenie, które stanowiło podstawę wymiaru składek z 10 lat kalendarzowych 1977-1986. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 92,82%.

W decyzji z 24 stycznia 2013 roku organ rentowy, wykonując prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Płocku z 5 listopada 2012 roku, wydany po rozpatrzeniu odwołania od decyzji z 13 listopada 2009 roku, organ ustalił kapitał początkowy ubezpieczonej z okresu 1980-1989. Wskaźnik wysokości podstawy kapitału początkowego z tych lat wyniósł 83,38%.

Następnie w kolejnej decyzji z 28 stycznia 2013 roku organ rentowy ponownie ustalił kapitał początkowy dla ubezpieczonej z lat 1977 – 1986, ustalając wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału na 111,49%. Przy ustalaniu

wysokości kapitału początkowego ubezpieczonej organ rentowy przyjął za udowodnione 8 lat, 9 miesięcy i 19 dni okresów składkowych oraz 5 lat, 11 miesięcy i 7 dni okresów nieskładkowych. Do okresów nieskładkowych zaliczono 3 lata okresu opieki na dzieckiem oraz 2 lata, 11 miesięcy i 7 dni z tytułu studiów, przy ograniczeniu okresów nieskładkowych do 1/3 okresów składkowych. Wysokość kapitału początkowego ubezpieczonej na dzień 1 stycznia 1999 roku przy uwzględnieniu wskaźnika 111,49 %, kwoty bazowej wynoszącej 1 220,89 zł oraz przyjętych w decyzji okresów składkowych i nieskładkowych wyniosła 88 218,90 zł.

Zaskarżonym wyrokiem z 12 września 2013 roku Sąd Okręgowy w Płocku oddalił odwołanie ubezpieczonej W. G. od wyżej wymienionej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału (...) w Ł. z dnia 28 stycznia 2013 roku i umorzył postępowanie w zakresie wcześniejszych wydanych decyzji w tym przedmiocie, to jest decyzji z 19 września 2012 roku oraz z 24 stycznia 2013 roku.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w następującym stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy: ubezpieczona W. G., urodzona (...), w okresie od 1 października 1971 roku do 7 marca 1977 roku studiowała w szkole wyższej. Od 1 czerwca 1977 roku podjęła pracę w Wojewódzkim Zakładzie (...) – Oddziale Regionalnym w C., z którym pozostawała w zatrudnieniu do 19 marca 1986 roku (bezsporne). Jeszcze w czasie zatrudnienia u tego pracodawcy W. G. od 21 września 1985 roku została objęta ubezpieczeniem emerytalnym we W., w którym pozostawała co najmniej do czerwca 2011 roku. W 1985 roku we W. składki na ubezpieczenia emerytalne ubezpieczonej zostały opłacone za 45 dni, a w 1986 roku za 156 dni (zaświadczenie o przebiegu ubezpieczenia emerytalnego we W. strony 31-36 akt ZUS).

W okresie zatrudnienia w Polsce podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wyżej wymienionej wynosiła:

w 1977 roku - 18 792,00 zł - przy zatrudnieniu od 1 czerwca 1977 roku, to jest za 7 miesięcy, w 1978 roku - 60 437,00 zł, 1979 roku - 76 430,00 zł, w 1980 roku - 89 793,00 zł, w 1981 roku - 99 916,00 zł, w 1982 roku - 191 444,00 zł, w 1983 roku - 241 022,00 zł, w 1984 roku - 327 203,00 zł, w 1985 roku - 317 352,00 zł, w 1986 roku - 91 286,00 zł (wynagrodzenie za okres od 1 stycznia do 19 marca 1986 roku).

W okresie od 1987 roku do 29 października 1990 roku ubezpieczona nie pracowała zajmowała się synem urodzonym (...) (okoliczności bezsporne).

W tym stanie faktycznym sąd pierwszej instancji, powołując się na przepisy art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w brzemieniu tych przepisów obowiązujących na datę wydania zaskarżonego wyroku uznał, że decyzja organu rentowego z 28 stycznia 2013 roku odpowiada prawu. Co do wcześniejszych decyzji Sąd umorzył postępowanie w sprawie powołując się na art. 355 k.p.c. wobec cofnięcia odwołania od decyzji z 19 września 2012 roku.

W apelacji ubezpieczona, zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenia prawa procesowego:

a) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej podjętego w pkt 2 rozstrzygnięcia o umorzeniu postępowania w zakresie decyzji z 24 stycznia 2013 roku,

b) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez wadliwe, zawierające sprzeczności, sporządzenie uzasadnienia wyroku, podnosząc, że na stronie 3 uzasadnienia Sąd wskazuje, iż powódka podlegała ubezpieczeniu na terenie W. od 21 września 1985 roku, po czym na stronie 9 uzasadnienia Sąd wskazuje, że nowe ubezpieczenie za granicą powstało od października 1990 roku,

c) art. 233§ 1 k.p.c. poprzez dokonanie w sprawie błędnych ustaleń faktycznych polegających na przyjęciu, że nowe ubezpieczenie za granicą powstało 30 października 1990 roku, gdy tym czasem ze zgromadzonego materiału wynika wprost, iż powódka podlegała ubezpieczeniu na terenie W. od 21 września 1985 roku;

2. obrazę prawa materialnego, tj. art. 174 ust. 3 w zw. z art. 17 ust. 1 i ustp. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu (...), poprzez jego błędną wykładnię i w konsekwencji nie zastosowanie w niniejszej sprawie.

Powołując się na powyższe zarzuty ubezpieczona wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Łodzi.

Organ rentowy wniosł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje: apelacja zasługuje na uwzględnienie i skutkuje zmianą zaskarżonego wyroku w punkcie 1, aczkolwiek z innych przyczyn niż w niej wskazanych. Na wstępie należy stwierdzić jednoznacznie, że okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy są bezsporne, a podniesione w apelacji zarzuty naruszenia prawa procesowego pozostają bez wpływu na merytoryczne rozstrzygnięcie sporu.

Do istotnych okoliczności w sprawie należy przebieg ubezpieczenia emerytalnego skarżącej w Polsce oraz wysokość jej wynagrodzeń, od których odprowadzano składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, w okresie przed 1 stycznia 1999 roku, to jest przed wejściem w życie nowego systemu ubezpieczeń społecznych oraz nowego systemu emerytalnego. W tym okresie po zakończeniu studiów skarżąca od 1 czerwca 1977 roku podjęła pracę w ramach stosunku pracy, w którym pozostawała do marca 1986 roku. Za ten okres jej pracodawca jako płatnik odprowadzał od jej wynagrodzeń (wyżej wskazanych) składki na ubezpieczenia społeczne. Po rozwiązaniu stosunku pracy ubezpieczona, począwszy od 20 marca 1986 roku nie pracowała, a w okresie od 30 października 1987 roku do 29 października 1990 roku zajmowała się wyłącznie opieką nad dzieckiem, co wynika jednoznacznie z jej oświadczenia zawartego w wniosku o ustalenie kapitału początkowego. Nieprawdziwe są twierdzenia zawarte w apelacji jakoby sąd pierwszej instancji w tym zakresie dokonał sprzecznych ustaleń faktycznych z treścią materiału zgromadzonego w sprawie. Co prawda na stronie 9 uzasadnienia skarżonego wyroku (akapit drugi), w części dotyczącej rozważań prawnych znajduje się stwierdzenie, że „nowe ubezpieczenie za granicą powstało 30 października 1990 roku”, to jednak takie stwierdzenie znalazło się w uzasadnieniu wobec uwzględnienia przez organ rentowy okresu sprawowania opieki nad dzieckiem do okresu ubezpieczenia w Polsce, jako okresu nieskładkowego w wymiarze 3 lat, a to na podstawie art. 174 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej. W myśl tego przepisu przy ustalaniu kapitału początkowego uwzględnia się okresy nieskładkowe, o których mowa w art. 7 pkt 5 ustawy, to jest m.in. okresy niewykonywania pracy z powodu opieki nad dzieckiem. Pozostały uwzględniony okres nieskładkowy, ograniczony do 1/3 okresów składkowych (2 lata 11 miesięcy i 7 dni) odnosi się do okresów studiów skarżącej (vide decyzja wraz z załączonym wykazem okresów ubezpieczenia w Polsce). Okres ten został uwzględniony przy ustalaniu kapitału początkowego jako okres nieskładkowy na podstawie art. 174 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej. Okoliczność objęcia skarżącej ubezpieczeniami we W. od 25 września 1985 roku, to jest w czasie podlegania ubezpieczeniom w Polsce z tytułu stosunku pracy, pozostaje bez wpływu na wysokość jej kapitału początkowego z tytułu składek odprowadzanych w Polsce.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów zawartych w apelacji za zasadny należy uznać za zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewskazania podstawy prawnej umorzenia postępowania w odniesieniu do decyzji z 24 stycznia 2013 roku. Sąd pierwszej instancji umarzając postępowanie w tej części powołał przepis art. 355 § 1 k.p.c., podnosząc, że skarżąca cofnęła odwołanie od decyzji z 19 września 2012 roku. Zatem faktycznie sąd pierwszej instancji nie wyjaśnił, dlaczego umorzył postępowanie również co do decyzji z 24 stycznia 2013 roku z powołaniem się na wymieniony przepis art. 355 § 1 k.p.c. W tym miejscu na marginesie zauważyć należy, że w toku postępowania przed sądem pierwszej instancji skarżąca cofając odwołanie od decyzji z 19 września 2012 roku oświadczyła, że popiera odwołanie od decyzji z 28 stycznia 2013 roku. Zatem skarżąca przed sądem pierwszej instancji nie wniosła o zbadanie legalności decyzji z 24 stycznia 2013 roku. w apelacji również o to nie wniosła. W dalszym ciągu przedmiotem sporu pozostaje decyzja z 28 stycznia 2013 roku. Nadto w okolicznościach sprawy, wobec wydania tej ostatniej decyzji zmieniającej wcześniejsze decyzje na korzyść skarżącej, merytoryczne orzekanie w przedmiocie decyzji z 19 września 2012 roku i 24 stycznia 2013 roku stało się zbędnym. Podstawę prawną do umorzenia postępowania w tym przedmiocie stanowił art. 477¹³ k.p.c. Zgodnie z tym przepisem (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania) zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji przed rozstrzygnięciem sprawy przez sąd - przez wydanie decyzji uwzględniającej w całości lub w części żądanie strony - powoduje umorzenie postępowania w całości lub w części. Poza tym zmiana lub wykonanie decyzji nie ma wpływu na bieg sprawy.

Przechodząc do zagadnień natury merytorycznej, wobec zarzutu naruszenia prawa materialnego art. 174 ust. 3 w zw. z art. 17 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U.z 2013 r., poz. 1440, ze zm.), zwanej dalej „ustawą emerytalną” spór w przedmiotowej sprawie sprowadza się do sposobu liczenia kapitału początkowego ubezpieczonej, a właściwie jej podstawy. Kapitał początkowy, zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy emerytalnej, ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy. Kapitał ten ustalany na dzień 1 stycznia 1999 roku, podlegający corocznej waloryzacji, wraz ze zwaloryzowanymi składkami na ubezpieczenia społeczne opłacanymi po tej dacie, stanowi dla tych ubezpieczonych - po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego - podstawę wymiaru ich emerytur (art. 25 ustawy emerytalnej). Zasady obliczania podstawy wymiaru kapitału początkowego, określone w art. 174 ust. 3 ustawy emerytalnej ulegały pewnym modyfikacjom, a to w związku z wielokrotnym nowelizowaniem tej ustawy. Zauważyć przy tym wypada, że poszczególne wyżej wymienione decyzje dotyczące kapitału początkowego skarżącej, przy niezmiennym od 1 stycznia 1999 roku stanie faktycznym, wydawane były w różnych stanach prawnych. Również po wydaniu zaskarżonego wyroku stan prawny kolejny raz uległ zmianie. Stąd też sąd drugiej instancji, mając na uwadze art. 316 § 1 k.p.c. zobowiązany był do merytorycznego rozpoznania sprawy z uwzględnieniem nowego stanu prawnego, bowiem stosownie do treści tego przepisu sąd wydaje wyrok biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. Przez „stan rzeczy”, o którym mowa w tym przepisie rozumie się zarówno stan faktyczny, jak i prawny. Zasada aktualności orzeczenia na chwilę zamknięcia rozprawy wyrażona w tym przepisie ma zastosowanie także przed sądem drugiej instancji, gdyż sąd drugiej instancji jest przede wszystkim sądem merytorycznym, a nie tylko kontrolnym. Taki pogląd prezentowany jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dotychczas nie był kwestionowany (por.. wyrok SN z 8 lutego 2006 r., II CSK 153/05 – LEX 192012). Co prawda w niektórych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, zwłaszcza w sprawach o renty albo o emeryturę, zasada aktualności orzeczenia na datę wyrokowania ma pewne ograniczenia, gdyż co do zasady w tych sprawach sądy rozpoznają odwołania od decyzji organu rentowego oceniając legalność decyzji (przesłanki nabycia prawa) na datę jej wydania, to jednak w sprawach o ustalenie kapitału początkowego przepis art. 316 § 1 k.p.c. ma pełne zastosowanie. W tych sprawach bowiem stan faktyczny zawsze jest oceniany na dzień 1 stycznia 1999 roku, a wyrok sądu odwoławczego powinien być zgodny ze stanem prawnym obowiązującym w dacie orzekania.

Stosownie do treści art. 174 ust. 3 ustawy emerytalnej, w brzmieniu tego przepisu obowiązującego od 23 września 2011 roku podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, 16, 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, z tym że okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się z okresu przed dniem 1 stycznia 1999 roku. Zatem podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się tak jak podstawę wymiaru emerytury dla osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 roku. Podstawę tę stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki z 10 kolejnych lat wybranych z 20-lecia poprzedzającego bezpośrednio dzień 1 stycznia 1999 roku(art. 15 ust. 1). Przy ustalaniu kolejnych 10 lat kalendarzowych, o których mowa w art. 15 ust. 1 i 2, przyjmuje się lata kalendarzowe następujące bezpośrednio po sobie, chociażby ubezpieczony w niektórych z tych lat przez okres roku lub w okresie krótszym niż rok nie pozostawał w ubezpieczeniu (art. 16). W sytuacji gdy nie można ustalić podstawy wymiaru kapitału w sposób określony w art. 15 ust. 1 ustawy mają tutaj zastosowanie zasady ustalania podstawy wymiaru wynikające z art. 17 ust. 1 i 3 ustawy emerytalnej, pozwalające na przyjęcie podstawy wymiaru składek z okresu faktycznego podlegania ubezpieczeniu. Natomiast dla osób posiadających przed 1 stycznia 1999 roku okresy ubezpieczenia za granicą stosuje się dodatkowo zasady wynikające z art. 18 ustawy emerytalnej. Przy czym od razu wyjaśnić trzeba, że ze względu na przebieg ubezpieczenia skarżącej w Polsce, mimo podlegania przez nią ubezpieczeniu za granicą, nie ma potrzeby sięgania do art. 18 ustawy emerytalnej. Natomiast istotne znaczenie ma tutaj regulacja zawarta w art. 174 ust. 3a ustawy emerytalnej. W myśl tego przepisu, jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru kapitału początkowego w myśl art. 15 ust. 1 dla ubezpieczonego urodzonego przed dniem 31 grudnia 1968 r. z powodu nauki w szkole wyższej, o której mowa w art. 7 pkt 9, przepis art. 17 ust. 1 ustawy stosuje się odpowiednio. Organ rentowy odwołując się do tej regulacji (art. 17 ust. 1 w zw. z art. 174 ust. 3a) ustalił podstawę wymiaru kapitału początkowego z faktycznego okresu podlegania skarżącej w Polsce, to jest z dziesięciolecia 1977 – 1986. Aktualnie istota sporu sprowadza się do ustalenia zasad obliczania wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego z przyjętego w spornej decyzji dziesięciolecia. Po myśli art. 15 ust. 4 ustawy emerytalnej przy ustalaniu

tego wskaźnika oblicza się sumę kwot podstaw wymiaru składek i kwot, o których mowa w ust. 3, w okresie każdego roku z wybranych lat kalendarzowych. Następnie oblicza się stosunek każdej z tych sum kwot do rocznej kwoty przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonej za dany rok kalendarzowy, wyrażając go w procentach, z zaokrągleniem do setnych części procentu. Po czym oblicza się średnią arytmetyczną tych procentów, która, z zastrzeżeniem ust. 5, stanowi wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury. Stosownie do zastrzeżenia z ustępu 5 wskaźnik ten nie może być wyższy niż 250 %. Taki sposób obliczania wskaźnika wysokości podstawy wymiaru odnosi się wprost tylko do ustalania podstawy wymiaru emerytury, bowiem przy ustalaniu wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego zasada wyrażona w art. 15 ust. 4 podlega pewnej modyfikacji w art. 174 ust. 3b ustawy emerytalnej. Przepis ten został dodany do art. 174 ustawy emerytalnej przez art. 1 pkt 3 lit. b) ustawy z dnia 28 lipca 2011 roku (Dz.U.2011.187.1112) zmieniającej ustawę z dnia 23 września 2011 roku, a następnie znowelizowany przez art. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2013 roku (Dz.U.2013.960) zmieniającej ustawę z dnia 1 października 2013 roku. Obecnie stanowi on: „ jeżeli okres wskazany do ustalenia podstawy wymiaru kapitału początkowego obejmuje rok kalendarzowy, w którym ubezpieczony pozostawał w ubezpieczeniu społecznym na podstawie przepisów prawa polskiego jedynie przez część miesiący tego roku, do obliczenia stosunku sumy kwot podstaw wymiaru składek i kwot, o których mowa w art. 15 ust. 3, w okresie tego roku do przeciętnego wynagrodzenia, przyjmuje się sumę kwot przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia ogłoszonego za ten rok kalendarzowy odpowiednią do liczby miesięcy pozostawania w ubezpieczeniu.” Przy uwzględnieniu treści art. 174 ust. 3b ustawy emerytalnej wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału za 1986 rok wynosi 126,57 %, obliczony jako stosunek podstawy wymiaru składek do przeciętnego wynagrodzenia proporcjonalnie do liczby miesięcy pozostawania w ubezpieczeniu w Polsce. W skarżonej decyzji wskaźnik ten obliczany jako stosunek do przeciętnego wynagrodzenia rocznego, bez uwzględnienia proporcji do faktycznego okresu podlegania ubezpieczeniu w tym roku wynosił 31,57%. Zmiana wskaźnika za 1986 rok powoduje podwyższenie ogólnego wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego do 120,96 % (obliczenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego z uwzględnieniem nowelizacji art. 174 ust. 3b w załączniku do pisma procesowego organu rentowego (k. 92-93). W tym miejscu nadmienić wypada, że wskaźnik za 1977 rok został już obliczony w skarżonej decyzji w sposób proporcjonalny do faktycznego okresu podlegania ubezpieczeniu skarżącej w Polsce na podstawie art. 174 ust. 3b w brzmieniu tego przepisu obowiązującego w okresie od 23 września 2011 roku do 30 września 2013 roku.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., należało zmienić zaskarżony wyrok w punkcie 1 w sposób dostosowujący jego treść do stanu prawnego obowiązującego w dacie orzekania przez sąd drugiej instancji i orzec jak w sentencji.